

České tuhové závody, akciová společnost

V oblasti jižních Čech byla objevena v roce 1767 rozsáhlá ložiska grafitu. Teprve až v roce 1812 se započalo s průmyslovou těžbou a postupně byla otevírána další ložiska. Vedle drobných těžařů z řad větších sedláků byla největším těžařem správa Schwarzenbergských tuhových dolů. Hlavní lokalitou ve správním okrese Českého Krumlova byla Černá v Pošumaví. Dále pak obec Mokrá kde byl důl otevřen v roce 1896 a obec Hůrka. Ta ležela asi 25 km od Českého Krumlova v nadmořské výšce 740 m na jižním úpatí Koňského a Kravího vrchu ohraničená

přibližně mezi Jelmským a Olšovským potokem v blízkosti Vltavy. Její okolí bylo obklopeno loukami, především však bažinami a významnými ložisky rašeliny, která se později začala ve velkém těžit.

Když byla tuha objevena, nepatřil původně tento nerost do báňského práva a tak byl jeho majitelem výhradně vlastník pozemku. Tuha z jihočeských ložisek byla prodávána do továren na tužky ve Vídni a Norimberku. Část těžby se využívala i k výrobě barev. Poptávka a vývoz rostl a tak přilákal zájem státní správy.

V roce 1811 byla tuha zařazena na seznam vyhrazených nerostů a její těžba se musela začít řídit báňskými zákony.

Ve stejném roce tak vznikla i první tuhová těžařstva. Státní správa neměla zájem sama těžit a tak propůjčila dolové míry jednak hůreckým těžařům jednak Schwarzenberské horní správě. Tuhové závody v Černé se staly jedním z největších exportérů tuhy na světě. V roce 1812 bylo vytěženo 2.110 tun, ale již v roce 1893 78.890 tun.

Důležitým bodem k rozvoji těžby grafitu bylo otevření železniční trati České Budějovice–Černý Kříž (Stožec) s nádražím Černá-Hůrka uvedeného do provozu 4. července 1892. Právě období od konce 19. století až do první čtvrtiny 20. století znamenal pro zdejší těžbu největší rozvoj.

V roce 1907 zahájila v Hůrce těžbu firma St. Johanni-Graphit-Gesellschaft und St. Wenzelszeche W. Nowotny-Hartmann & Co., která otevřela důl a rafinerii tuhy s produkcí tzv. vločkové tuhy. Závod byl postupně rozšiřován na šest budov a s tím stoupala i produkce. V roce 1912 dosáhla těžba celkem 34.994 tun grafitu při práci šesti úředníků a 70 dělníků.

O dva roky později byl důl vložen do nově založené firmy Südböhmische Graphitwerke, Ges. m. b. H. in Wien. Kromě prodejní kanceláře ve Vídni převzala firma 9 úředníků, stejný počet důlních dozorců a 260 dělníků. Produkce dále stoupala a v roce 1916 dosáhla 45.000 tun grafitu, dalších 25.000 tun rafináty, 3.200 tun tuhových vloček a tzv. práškové tuhy přes 25.000 tun. Většina produkce směřovala na export do Švýcarska a Německa.

Po vzniku Československa musela společnost provést nostrifikaci na naše území. Vlastníci společnosti schválili na valné hromadě nejen změnu sídla do Prahy, ale především změnu právní formy na akciovou společnost. Tak byla 30. 4. 1921 založena firma České tuhové závody, akciová společnost v Praze s kapitálem 5.000.000 Kč rozděleným na 10.000 akcií po 500 Kč.

Společnost kromě grafitového dolu dále převzala pilu, velkotruhlářství a parketárnu v Hůrce. Kanceláře firmy byly pronajaty v Praze v Jindřišské ulici 16. Velkolepý záměr pokračovat v předválečném rozmachu však narazil na několik problémů. Hlavním byl především o mnoho obtížnější export. Rozpadem monarchie vzniklo o mnoho

více hraničních bariér, dále též silná Československá koruna nebyla přítelem exportérů a v neposlední řadě začal i problém s těžbou a kvalitou. Krize poválečného rozvoje rovněž srazila společnost na kolena.

Valná hromada konaná 22. 4. 1924 byla nucena schválit snížení kapitálu na 500.000 Kč snížením počtu akcií na 1.000 kusů po 500 Kč. To bylo provedeno zničením 90% akcií. Další valná hromada pak přijala návrh na zvýšení kapitálu na 3.500.000 Kč vydáním 6.000 nových akcií, to však již nebylo nikdy provedeno. Světová krize v roce 1929, která zasáhla ČSR o rok později znamenala konec.

Těžba tuhy byla zastavena a důl Vilemina, hluboký 60 m byl uzavřen a probíhaly jen udržovací práce. Valná hromada 18. 4. 1933 rozhodla o vstupu do likvidace, která byla ukončena 24. 11. 1937 výmazem firmy z obchodního rejstříku.

V roce 1942 ukončil těžbu i poslední důl patřící pod Schwarzenberské tuhové doly. V roce 1945 byly všechny doly znárodněny podle dekretu prezidenta republiky dr. Beneše č. 100/1945 Sb. a majetková podstata tuhových dolů přešla na Střeďočeské uhelné a železorzudné doly, národní podnik, resp. Rudné a tuhové doly, n. p. Příbram.

Nikdy se však již nepočítalo s obnovením těžby. Od roku 1948 se intenzivně začala projektovat Lipenská přehrada s jejíž stavbou se započalo v roce 1952. Od toho roku také začalo vyklízení rozsáhlého území, které mělo být zatopeno. Krom mnoha vesnic se jednalo i o grafitové doly a ložiska rašeliny. Pod přehradou je tak např. dodnes přes 15.000.000 kubíků rašeliny. Stavba přehrady byla dokončena v roce 1959 a od roku 1958 byla již nádrž postupně napouštěna. Mezi jinými byla přeložena i část původní železniční tratě u Černé, kdy musela být původní část zaplavena.

- 1) Šlemovna Schwarzenberských tuhových dolů, Černá na Šumavě, 1915
- 2) České tuhové závody, Hůrka, 1926
- 3) Akcie Českých tuhových závodů, zakládací emise, 1921
- 4) 25 akcií Českých tuhových závodů, zakládací emise, 1921, blanket.